

RESEARCH ARTICLE

The Path of Identity: Cultural Identity of the Malay Muslim Community in Ban Khuan Subdistrict, Satun Province

Kamaruddin Isayah¹

¹ Dr. (Assistant Professor), Malay Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand

Corresponding Author, Email : khoksai@gmail.com

Received : April 19, 2025 ✿ Revised : December 20, 2025 ✿ Accepted : December 30, 2025

Abstract

This research article forms part of a qualitative study that aims to examine local cultural identity through social processes within the Malay Muslim community of Ban Khuan Subdistrict, Satun Province, Thailand. The study involved a sample of 40 participants and employed field-based methods, including in-depth interviews and participant observation, to explore everyday practices that indicate the maintenance of linguistic and cultural identity across five key dimensions: community history; religion and belief systems; traditions and rituals; language; and foodways. The findings indicate that, in general, members of the Malay Muslim community in Ban Khuan subdistrict continue to live according to traditional local customs and cultural practices. In terms of language use, the Satun Malay dialect is used more frequently than the Thai language within the community. Those aged over 40 tend to use the Satun Malay dialect more consistently and demonstrate greater awareness of the importance of preserving local linguistic identity. In contrast, individuals under 30 commonly use a mixture of the Satun Malay dialect and Thai, with Thai being used more frequently than the local Malay dialect. The study further reveals that activities aimed specifically at preserving linguistic identity remain relatively limited and lack clear planning. Conversely, Malay cultural and traditional activities continue to be widely practiced, within which the use of the Satun Malay dialect is embedded. Although the use of the Satun Malay dialect tends to decline among younger speakers, overall, most community members still prefer to use the Satun Malay dialect rather than Thai and remain committed to maintaining their linguistic identity. This persistence can be attributed to increasing community cohesion and the

systematic organization of cultural activities, which reflect a collective intention to sustain the linguistic and cultural identity of the ethnic group over time.

Keywords : cultural identity, Malay language and culture, local culture, Ban Khuan Malay community

บทความวิจัย

วิถีแห่งความเป็นตัวตน : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายู
ตำบลบ้านควน จังหวัดสตูลกามารุดดีน อีสายะ¹¹ ดร. (ผู้ช่วยศาสตราจารย์), สาขาวิชาภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา, ประเทศไทย

อีเมลผู้แต่งหลัก : khoksai@gmail.com

วันที่รับ : 19, เมษายน, 2568 ✿ วันที่รับแก้ไข : 20, ธันวาคม, 2568 ✿ วันที่ตอบรับ : 30, ธันวาคม, 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งจากการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการทางสังคมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน ใช้วิธีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตวิถีชีวิตอันเป็นสิ่งบ่งบอกการดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน ศาสนาและความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ภาษา และอาหารการกิน ผลการศึกษา พบว่า โดยทั่วไปประชากรชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน ยังคงมีการดำรงชีวิตตามวิถีประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบดั้งเดิม ส่วนการใช้ภาษาในชุมชนพบว่า ภาษามลายูถิ่นสตูลถูกใช้มากกว่าภาษาไทย กลุ่มที่ใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลและกลุ่มที่มีความตระหนักในการดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาท้องถิ่น คือ กลุ่มผู้มีอายุมากกว่า 40 ปี ส่วนกลุ่มผู้มีอายุน้อยกว่า 30 ปี นิยมใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลผสมกับภาษาไทยและใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษามลายูถิ่นสตูล จากการศึกษายังพบว่าการดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาค่อนข้างมีน้อย และยังไม่มีการวางแผนที่ชัดเจน แต่ในทางกลับกันกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรมมลายูยังคงมีอยู่มาก โดยในกิจกรรมจะมีการสอดแทรกการใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลจะเริ่มน้อยลงตามอายุของผู้พูดก็ตาม แต่โดยรวมแล้วผู้คนส่วนมากยังคงเลือกใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลมากกว่าภาษาไทยและยึดมั่นไม่เปลี่ยนอัตลักษณ์ทางภาษาของตน ทั้งนี้เป็นเพราะคนในชุมชนเริ่มมีการรวมกลุ่มและมีการปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเป็นแบบแผนเพื่อเจตนารมณ์ในการดำรงตัวตนทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนสืบต่อไป

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม, ภาษาและวัฒนธรรมมลายู, วัฒนธรรมท้องถิ่น, ชุมชนมลายูบ้านควน

บทนำ

ภาษาและวัฒนธรรมมีความสำคัญยิ่งในสังคมมนุษย์ และมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ ภาษาเป็นสื่อกลางในการบันทึก ทำความเข้าใจ และถ่ายทอดวัฒนธรรม และเป็นตัวช่วยสะท้อนวัฒนธรรมให้ปรากฏเด่นชัดขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องอาศัยภาษาในการติดต่อสื่อสาร ถ้าไม่มีภาษาจะ

ไม่สามารถรวมกันเป็นสังคมได้ และไม่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไปได้ ในทำนองเดียวกันวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดลักษณะของภาษาและสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ รับและถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ จากมนุษย์ด้วยกันจากรุ่นต่อรุ่น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์และเป็นมรดกทางสังคม เราสามารถจำแนกวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งออกจากอีกสังคมหนึ่งได้ เพราะแต่ละสังคมมนุษย์ย่อมมีวิถีชีวิต และการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป จนมีลักษณะเฉพาะตน ซึ่งเราเรียกว่าอัตลักษณ์ทางสังคมนั่นเอง

ความเชื่อมโยงระหว่างภาษาและวัฒนธรรม กล่าวคือ ภาษาจะทำหน้าที่ทางวัฒนธรรมและการเป็นองค์ประกอบร่วมการทำหน้าที่ของสังคม 3 ประการ คือ 1) ภาษาในการทำหน้าที่ทางสังคม หมายถึง วิถีทางขั้นพื้นฐานในการสืบสานวัฒนธรรมและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่ชนรุ่นใหม่ 2) ภาษาทำหน้าที่วางรากฐานในการสืบทอดชุมชนโดยเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างบุคคลและชุมชนในการแสดงอัตลักษณ์ร่วม และ 3) ภาษาทำหน้าที่ในระดับสังคมถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในทุกมิติเนื่องจากภาษาสามารถกำหนดระบบการแสดงหน้าที่ของสังคม โดยมีข้อบ่งชี้ทางภาษาศาสตร์ (Linguistic Indicators) ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงช่วงชั้นของสังคม หรือแสดงความแตกต่างทางอำนาจระหว่างกลุ่มในสังคม (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2550)

ภาษาและวัฒนธรรมสามารถแสดงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของผู้คนในแต่ละสังคมอย่างเห็นได้ชัด ภาษาและวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมที่มีบริบทที่แตกต่างกัน และในเวลาเดียวกันถ้าหากผู้คนในสังคมไม่นำภาษาและวัฒนธรรมมาใช้หรือถือปฏิบัติและสืบสานให้คนรุ่นหลัง ภาษาและวัฒนธรรมก็มีโอกาสสูญหายไปจากสังคมได้เช่นกัน ในที่นี้อาจกล่าวได้ว่า การสูญเสียบาสนั้น หมายถึงการสูญเสียบรรยากาศความคิดและโลกทัศน์ ภูมิปัญญาต่าง ๆ รวมทั้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ และเครื่องมือสื่อสารและสื่อของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ผู้คนรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน อาจทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถต้านทานต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมอันมีผลกระทบกระเทือนต่อการดำรงอยู่ทางเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ เช่น การเริ่มสูญหายของภาษาถิ่นของชาติพันธุ์ เนื่องด้วยการประกอบอาชีพที่ละถิ่นฐานเดิมของเยาวชนรุ่นใหม่ รวมทั้งการไม่สามารถสืบทอดภาษาถิ่นของผู้สูงอายุต่ออนุชนรุ่นใหม่ ตลอดจนการจัดระบบการศึกษาที่เกี่ยวข้องทางชาติพันธุ์ไม่เข้มข้นพอ เนื่องด้วยปัญหาทางบุคลากร ตลอดจนการประสานความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่จะผนึกกำลังและเสริมสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้ความงดงามหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของประชาชนทั่วไป จึงอาจมีผลทำให้ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ได้กลืนกลายและเริ่มสูญหายไป

การสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้น สามารถเกิดขึ้นได้เสมอไม่ว่าจะเป็นด้วยฝีมือของมนุษย์เอง หรือเกิดจากปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมกัน อาทิ การปะทะทางภาษาและวัฒนธรรมในพหุสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากยุคสังคมเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรมหรือยุคสมัยที่สังคมต้องพึ่งพาเทคโนโลยี การกำหนดนโยบายและรูปแบบการศึกษาของรัฐ การโยกย้ายถิ่นฐาน หรือแม้แต่

ระบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ปรากฏการณ์เหล่านี้เราจึงถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญทางสังคมที่ส่งผลทำให้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สามารถดำรงอยู่รอดต่อไปได้ในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามคำถามที่เกิดขึ้น คือการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลกปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ใช่หรือไม่ เราเป็นกังวลกับสิ่งที่ผิดธรรมชาติหรือไม่ คำตอบคือ การถดถอย และการสูญเสียความหลากหลายทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกของมนุษยชาติซึ่งกำลังเป็นปัญหาใหญ่ในยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นเพราะการกระทำของมนุษย์และสังคมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงอย่างที่คาดไม่ถึง

ดังนั้น ความรับผิดชอบที่สำคัญของวัฒนธรรม คือ การช่วยให้สมาชิกของวัฒนธรรมนั้น สามารถสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง เนื่องจากบุคคลไม่ได้เกิดมาพร้อมกับวัฒนธรรม แต่บุคคลได้รับการเรียนรู้ทางอัตลักษณ์โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดในบริบททางวัฒนธรรม เมื่อบุคคลทำการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นย่อมจะพัฒนาอัตลักษณ์ได้อย่างหลากหลาย ทุกคนย่อมมีอัตลักษณ์เชิงพหุลักษณะที่อาจจะนำไปใช้กับเครือข่ายที่ใช้ในการทำงาน การงานอาชีพ การศึกษา และทางอุดมการณ์ (Huntington, 2007: 38) Huntington ได้เสนอว่า บุคคลสามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองในเรื่องบรรพบุรุษ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ค่านิยม ประเพณี และสถาบันต่าง ๆ

เช่นเดียวกับตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งมีประชากรมุสลิมเชื้อสายมลายูอาศัยเป็นจำนวนมาก มีการดำรงชีวิตท่ามกลางความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการสืบสายเครือญาติเดียวกันและบรรพบุรุษเดียวกันในฐานะคนมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมและประเพณีแตกต่างกับพื้นที่อื่นของประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเหมือนกับสังคมอื่นอื่น ๆ ท่ามกลางความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ของผู้คนในสังคม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดจากความต้องการของรัฐชาติเพื่อสร้างความเป็นสมัยใหม่ โดยผ่านนโยบายทางด้านการปกครองและความเป็นเอกภาพทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมหลวงขึ้นมาเพื่อหล่อหลอมกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เกิดความกลมกลืนภายใต้รัฐชาติและมีวัฒนธรรมหนึ่งเดียว

ดังนั้น หากการดำรงอยู่ของภาษาถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตำบลบ้านควนท่ามกลางความเจริญทางสังคม เทคโนโลยี และการปะทะทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันโดยปราศจากการกลืนกลาย จะยิ่งช่วยเสริมสร้างความคงทนในความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในสังคมมลายูในจังหวัดสตูลให้มีความโดดเด่น และสามารถสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนท้องถิ่นและประเทศ ด้วยประชาชนเกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจ และยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

การธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควนจึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาเชิงอัตลักษณ์ ตามที่ Fong M. (1994) อธิบายถึงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมคือการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่ครอบคลุมถึงอัตลักษณ์ของเผ่าพันธุ์และชาติพันธุ์ ซึ่งอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม คือ การแสดงความหมายด้วยการสื่อสารของระบบรวมทั้งการแสดงด้วยคำพูดหรือ

อาภักิริยาทำทาง ทำให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจความหมายและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำการถ่ายทอดประเพณี ภาษา และค่านิยมที่เหมาะสม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นโครงสร้างทางสังคม Lustig และ Koester (1996) ให้ข้ออธิบายในทำนองเดียวกันว่า อัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม คือ การที่บุคคลมีความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อ วัฒนธรรมเฉพาะอย่าง หรือความรู้สึกเป็นเจ้าของในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล เพื่อเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่งานวิจัยก่อนหน้านี้มัก อธิบายการเปลี่ยนแปลงภาษาในกรอบนโยบายรัฐหรืออุดมการณ์ความเป็นชาติ โดยยังขาดการวิเคราะห์ บทบาทของอำนาจที่ทำงานผ่านกิจวัตรทางสังคมในชีวิตประจำวัน การเลือกศึกษาพื้นที่ตำบลบ้านควน ซึ่งไม่มี บริบทความขัดแย้งด้านความมั่นคงเด่นชัด เปิดให้เห็นการทำงานของอำนาจในรูปแบบปกติที่กำกับการรับรู้ คุณค่า และการต่อรองอัตลักษณ์ของชุมชน อันนำไปสู่ข้อเสนอเชิงความรู้และเชิงนโยบายด้านการทบทวนการใช้ภาษาท้องถิ่นในระบบการศึกษา สื่อ และนโยบายภาษา ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ก็เพื่อให้เกิดความตระหนักและ ร่วมกันหาทางช่วยกันดำรงรักษาและป้องกัน รวมทั้งหาวิธีการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมที่ วิกฤตใกล้สูญหาย และปัญหาวิกฤตอัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยซึ่งกำลังเป็นปัญหาอย่าง มาก ในขณะเดียวกันการทบทวนนโยบายด้านการใช้ภาษาท้องถิ่นในการศึกษา ในสื่อมวลชน และนโยบาย ภาษาแห่งชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสงวนรักษาทรัพยากรของชาติและมรดกของมนุษยชาตินี้ไว้ และเพื่อ สันติสุขของชนในชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการทางสังคมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายู ตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้เกิดการหล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมมี ทัศนคติความเชื่อ ความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ไปในทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ การนิยามตัวตนหรือบอกว่าตนเป็นใครตรง กับศัพท์ทางวิชาการด้านมานุษยวิทยาที่ว่า “อัตลักษณ์” (ดำรงค์ ฐานดี, 2546)

อัตลักษณ์ คือ จิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในสังคมที่เกิดจากการนิยามตัวเองว่าตัวเองคือใครมี ความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไรและจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายของการแสดงออก คำว่า “อัต ลักษณ์” นั้น ถ้าพูดกันง่าย ๆ ก็คือสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของคน ซึ่งส่วนหนึ่งก็จะเป็นลักษณะของตัวตน ภายนอก เช่น กิริยาท่าทาง ภาษาและการแสดงออกต่อบุคคลอื่นกับลักษณะของตัวตนภายใน ได้แก่ ความรู้สึก นึกคิด นิสัยใจคอ คตินิยม ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ อัตลักษณ์นั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบาง ประการเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของบุคคลและเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล สังคม ชุมชน เช่น

เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ ลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ (ยุริศตร บุษยสินท, 2546) ในทำนองเดียวกัน อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์มีความหมายเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และคุณค่าที่ติดตามมากับความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ด้วย อัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองเห็นตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไรและ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น

เออร์วิง กอฟมัน (Erving Goffman, 1963 อ้างถึงในอภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546) นักสังคมวิทยา ได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภทและสามารถอธิบายลักษณะความแตกต่างและความเหมือนกันไว้ได้ดังต่อไปนี้

1) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2547) กล่าวว่า อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นการมองเห็นตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคมว่าเราเป็นใคร เช่น นางสาว ก. มองตนเองว่าเป็นคนไทย เป็นคนใต้ เป็นผู้หญิง เป็นนักศึกษา เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งการมองเห็นตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ของนางสาว ก. ก็คืออัตลักษณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ของนางสาว ก. นั่นเอง นันทนา น้ำฝน (2536) กล่าวถึง อัตลักษณ์ส่วนบุคคล สรุปได้ว่าอัตลักษณ์ของบุคคลเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น เห็นได้ว่าอัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยามองว่าเมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน โดยพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ขึ้นอยู่กับปทัสถานทางสังคมตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่

2) อัตลักษณ์ทางสังคม

อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นลักษณะอย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น เห็นได้ว่าอัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยามองว่าเมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันในสังคมก็มีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน (Social Interaction) โดยพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ขึ้นอยู่กับสังคม (Social Norms) ตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่ เพื่อศึกษาความคาบเกี่ยวและปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองระดับนี้ บุคลิกภาพไม่ได้หมายถึงการตอบสนองต่อสิ่งเร้าข้างนอกแต่เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนอง (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นว่าอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมมีส่วนที่ ซ้อนทับกันอยู่ เพราะอัตลักษณ์เป็นการเชื่อมต่อกันระหว่างความเป็นปัจเจก (Individual) และสังคม (Social Aspect) การสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล ทำให้มีระบบคุณค่าติดมากับบทบาทหน้าที่นั้น ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ด้วย เพราะการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ กระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ

ส่วนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) หมายถึง ความรู้สึกของกลุ่มหรือวัฒนธรรมร่วมของกลุ่ม หรือการที่ปัจเจกชนมีอิทธิพล หรือได้รับการยอมรับจากวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ๆ นอกจากนี้การยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มคนยังมีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) ซึ่งบุคคลต้องสามารถยอมรับความเป็นเอกลักษณ์ หรืออัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มนั้นให้ได้ สิ่งสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะทำให้เห็นความแตกต่างและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวนี้ควรได้รับการยอมรับมากกว่าการตำหนิหรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน ที่เกิดจากความแตกต่างและการไม่ยอมรับในวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มนั้น ๆ นอกจากนี้การยอมรับในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มจะทำให้บุคคลได้รับการยอมรับเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มได้ง่ายมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังเป็นวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนในสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง วัฒนธรรมชุมชนและท้องถิ่นก็มีความหลากหลายในชุมชน และท้องถิ่น มีปัจจัยหรือ “ทุนชีวิต” ในรูปต่าง ๆ เช่น ทุนทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคมหรือการอยู่ร่วมกัน ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางศาสนธรรม เป็นต้น ทุนเหล่านี้ช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นไปได้อย่างมีความสุข (ประเวศ วะสี, 2545) และวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความเป็นมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การอยู่ร่วมกันนั้นได้มีการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ก็เพื่อให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละสังคม อีกทั้งแต่ละสังคมก็จะมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตนและมีความแตกต่างจากสังคมอื่นๆ หรือที่เราเรียกว่า อัตลักษณ์ ซึ่งเป็นผลรวมของการดำเนินการหรือการกระทำของสังคมนั้นๆ (ธงชัย สมบูรณ์, 2549) ในทำนองเดียวกันอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถบอกได้ว่าเราเป็นใคร และแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไร โดยต้องอาศัยตัวแปรบางอย่างสำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมหรือการพิจารณาเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมนั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544)

สำหรับประเด็นการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น George P. Castile และ Gilbert Kushner (อ้างถึงใน พชรินทร์ ม่วงงาม, 2547) ได้เสนอแนวคิดเรื่องดังกล่าวจากเหตุผลบางอย่าง ไว้ว่า 1) เพราะเป็นชนกลุ่มน้อยและขาดโอกาสทางสังคมพวกเขาจึงต้องรวมตัวกันและผูกพันกัน ด้วยวัฒนธรรมเดิมอย่างเหนียวแน่นเพื่อต่อสู้กับคนต่างวัฒนธรรมที่มีโอกาสดีกว่าในการตกตวง ทรัพยากรในสังคม 2) เพราะชนกลุ่มนั้นถูกเอาเปรียบในทางสังคมทุก ๆ ด้าน เช่น การทำงานด้วยค่าจ้าง แรงงานต่ำแต่ต้องทำงานหนักกว่าผู้อื่น จึงต้องรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอดโดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่อง รวมตัว 3) เพื่อแสดงว่าตนเป็นใคร เป็นการแสดงจุดยืน

ที่มา และเป้าหมายว่าตนคือใคร สำคัญ อย่างไร 4) ทางด้านจิตใจเพื่อรำลึกถึงความเป็นมาและถิ่นกำเนิดของชาติพันธุ์ตน

จากกระแสของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยจึงทำให้นักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ หลายท่านมองว่าปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการอ้างชาติพันธุ์หรือจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ จะมีความสำคัญน้อยลง และในที่สุดความเป็นอัตลักษณ์ตัวตนก็จะสูญสิ้นหมดไป ทั้งนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) ดังที่ทัศนะของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และคลิฟฟอร์ด กีร์ตซ์ (Clifford Geertz) (อ้างถึงใน ชูไวบะห์ โต๊ะตาหยง, 2561) ได้ชี้ว่าสังคมมนุษย์ในโลกสมัยใหม่ (Modern World) เป็นสังคมที่มุ่งสู่ความเป็นเหตุเป็นผล และสิ่งเหล่านี้เข้ามาแทนระเบียบแบบแผนและประเพณีดั้งเดิมตลอดจนศาสนา ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในปัจจุบันมักจะเหลือที่ทางให้กับประเพณีและศาสนาน้อยลงทุกที รวมทั้งลักษณะทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมก็จะหายไป (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2546) ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้สังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องป้องกันและหาวิธีเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2545) ได้กล่าวถึงการธำรงอยู่ของวัฒนธรรมว่าจะต้องมีการปฏิบัติอยู่ 3 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้ 1) การสะสม สามารถทำได้ทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี ศีลธรรม คุณธรรมต่างๆ เป็นการเลือกสะสม วัฒนธรรมที่ดีที่งามเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และมีการถ่ายทอดเพื่อจะได้เป็นมรดกให้กับคนรุ่นต่อไปได้ปฏิบัติ 2) การสืบทอดทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากบุคคลอื่น เช่น เด็กเรียนรู้จากผู้ใหญ่ เรียนรู้จากบรรพบุรุษ เป็นการนำสิ่งที่บรรพบุรุษสะสมไว้มาปฏิบัติหากเห็นว่าดีงาม หรือนำปฏิบัติตามหรือทำแล้วมีประโยชน์ มีความหมายต่อชีวิตและประเทศชาติ 3) การปรับปรุงและเผยแพร่วัฒนธรรมจะต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป ถ้าของเก่าดีและไม่เสียหายก็ควรรักษาไว้ และสิ่งใดที่เห็นว่าไม่ดีก็ทิ้งไป เป็นการปรับปรุงวัฒนธรรมให้ก้าวหน้า ไม่ให้ตายหรือสูญหายไปเพื่อจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ด้านงานวิจัยเกี่ยวกับการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ” ผลการศึกษาพบว่า การละหมาดมีศักยภาพสูงในการผลิตซ้ำจักรวาลทัศน์อิสลาม ชัดเจนจิตใจและก่อให้เกิดการรวมตัวอย่างยั่งยืนในชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ โดยมีผู้ละหมาดร่วมกันในแต่ละครั้งจำนวนมาก จึงช่วยให้ชุมชนมีระบบสังคมของตัวเอง ขณะที่ชะกาดช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะที่ถูกลำดับจัดการ ทั้งเพื่อการแสวงหากำไรและเอื้อเพื่อแบ่งปันกันขึ้น ทำให้ชุมชนมีหลักประกันทางสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส ส่วนการส่งเสริมความดียังช่วยความซื่อสัตย์ช่วยให้ชุมชนมีกฎกติกาที่ใช้บังคับกันเองได้ ทำให้เกิดความสงบเป็นระเบียบมากขึ้น กระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอัตลักษณ์ทั้งสามไว้ได้มี 3 ประการ ได้แก่ การจัดการความรู้ การสร้างวิถีชีวิต และการบริหารจัดการ กระบวนการทั้งสามนี้ได้ส่งผลให้ชุมชนสามารถสร้างเงื่อนไข 5 ประการในการต่อสู้กับวาทกรรมกระแสหลักได้ คือ ระบบการผลิตซ้ำจักรวาลทัศน์อิสลาม พลวัตวัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ความเป็นเอกภาพและบูรณาการของเงื่อนไขทั้ง 5 ข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จึงต้องอาศัยกระบวนการทางสังคมจากหลายภาคส่วนเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาและดำรงเอกลักษณ์การแต่งกายแบบฮิญาบของนักศึกษาสตรีมุสลิมในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง” พบว่า กระบวนการสำคัญ ๆ ที่ทำให้นักศึกษามุสลิมยึดมั่นกับเอกลักษณ์ฮิญาบ คือ การอบรมขัดเกลาและซึมซับเนื้อหาทางศาสนาการอบรมทางศาสนาเพิ่มเติมมีผลให้เกิดการตัดสินใจเปลี่ยนมาแต่งกายในชุดฮิญาบ การยึดมั่นผูกพันและการดำรงรักษาต่อเอกลักษณ์การแต่งกายแบบฮิญาบ ซึ่งสถาบันครอบครัวและกลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดอบรม บ่มเพาะทัศนคติ ค่านิยม มาตรฐานกฎเกณฑ์ชุดต่าง ๆ ให้กับตัวอย่าง

นอกจากนี้แล้ว มนุญ โต๊ะอาจ (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมัลลัฟ ในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของไทย” ผลการศึกษาชี้ให้เห็นพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ใดของประเทศไทย ทำให้แต่ละคนพยายามดำเนินชีวิตภายใต้บทบัญญัติของศาสนา ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ เนื่องจากมีหลักบัญญัติที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของผู้นับถือในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต คนมุสลิมทุกคนจึงไม่สามารถแยกหลักการของศาสนาอิสลามออกจากวิถีการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาสังคมมุสลิมในทุกพื้นที่ของประเทศไทยจึงต้องอยู่บนความเข้าใจว่า ศาสนาอิสลามกับสังคมชาวมุสลิมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ ถึงแม้ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะเป็นคนกลุ่มน้อยในประเทศ แต่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ และคนมุสลิมต่างก็มีบทบาทในการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาประชาชนและสังคมมุสลิมของผู้มีอำนาจในภาครัฐไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีแนวคิด ทัศนคติและความเข้าใจที่ดีต่อพฤติกรรมในวิถีชีวิตของคนมุสลิม โดยควรประสานความร่วมมือให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่ายอย่างมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่บนความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติโดยรวม ในขณะเดียวกัน คนมุสลิมเองต้องยอมรับกับความเป็นจริงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถปรับตัวเพื่อดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามในยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่ยังรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมไว้อย่างเข้มแข็ง

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามขั้นตอนวิธีการวิจัยดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่การวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่การวิจัยในเขตชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ด้วยเหตุผลจากการศึกษาค้นคว้าทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติความเป็นมาเบื้องต้นพบว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ตำบลบ้านควนเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ขึ้นกับตำบลมาบัง อำเภอมำบังนังฆรา (ปัจจุบันตำบลพิมาน อำเภอเมือง) มีวัฒนธรรมพราหมณ์ หรืออินดูที่อาณาจักรศรีวิชัยเคย

ปลูกฝังไว้ หลังจากนั้นวัฒนธรรมดังกล่าวค่อยจางลงเมื่อศาสนาอิสลามแพร่เข้ามาแทนที่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกัน วัฒนธรรมอิสลามและวัฒนธรรมมลายูเริ่มมีบทบาทในชุมชนดังกล่าวมากขึ้นตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

1) กลุ่มประชากรที่สัมภาษณ์แบบสุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและไม่เป็นพิธีการ

2) กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) มี 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มสตรีแม่บ้าน จำนวน 10 คน (2) กลุ่มเยาวชน จำนวน 10 คน (3) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องพร้อมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อทำความเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน

2) ใช้แบบวิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยลงพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแล้วสังเกตวิถีชีวิตอันเป็นสิ่งบ่งบอกการดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ประวัติศาสตร์ชุมชน (2) ศาสนาและความเชื่อ (3) ประเพณีและพิธีกรรม (4) ภาษาและวรรณกรรม (5) อาหารการกิน

3) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยลงพื้นที่สร้างมนุษยสัมพันธ์แบบเป็นกันเองแล้วสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบไม่มีโครงสร้างตามกรอบการศึกษาการดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน 5 ประเด็นข้างต้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดังนี้

1) ทำหนังสือแจ้งผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน (อบต.) เพื่อแจ้งรายละเอียดการดำเนินการวิจัย

2) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาวชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล จากเอกสารวิชาการ งานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ วารสาร เอกสารประกอบการสัมมนา และการสืบค้นทางสื่อออนไลน์ เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

3) เก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารและสรุปลักษณะสำคัญที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยยึดบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลนั้นเป็นสำคัญ เพื่อแสดงให้เห็น

เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูลใน 5 ประเด็น ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน ศาสนาและความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ภาษา และ อาหารการกิน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพื้นที่ที่ตั้งตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล พบว่าพื้นที่นี้เป็นชุมชนที่มีมุสลิมเชื้อสายมลายูอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับอาณาเขตชายแดนประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย จึงทำให้น้องมุสลิมเชื้อสายมลายูทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวมาเลเซียมีการเข้าออกผ่านพรมแดนทั้งสองนี้บ่อยครั้ง ซึ่งโดยมากแล้วมีการเข้าออกเพื่อวัตถุประสงค์หลัก คือเพื่อติดต่อสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง และ/หรือเพื่อเข้าไปทำธุรกิจการค้าระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่แปลกเลยที่จะสันนิษฐานว่า ชุมชนนี้ยังคงสามารถธำรงและรักษาลักษณะร่วมทางภาษาบางส่วนและวัฒนธรรมมลายูบางอย่างที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงทุกวันนี้

สิ่งที่บ่งชี้อัตลักษณ์ความเป็นคนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน คือ การใช้ภาษามลายูถิ่น การแต่งกาย อาหารท้องถิ่น การนับถือศาสนาอิสลาม ประเพณีและค่านิยมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และลักษณะนิสัยเด่นของคนมุสลิมเชื้อสายมลายูที่สะท้อนออกมาในการใช้ชีวิตประจำวัน คือยึดหลักการอิสลามเป็นวิถีชีวิต มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ เรียบง่าย มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญต่อผู้มีพระคุณ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความจริงใจ

การที่คนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล ยังคงธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาวัฒนธรรมชุมชนไว้ได้จนปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยของจังหวัดและประเทศ และอาศัยอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรม แต่คนในชุมชนนี้ยังคงรักษอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายูถิ่นสตูล มีประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาตามแบบมุสลิม การแต่งกาย อาหารการกิน มีลักษณะแบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกับคนมุสลิมเชื้อสายมลายูในประเทศมาเลเซีย รวมทั้งมีกระบวนการทางสังคมในการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเองไว้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความสำนึกร่วมกันในทางชาติพันธุ์ของคนในชุมชนต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า อัตลักษณ์ทั่วไปของคนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ทางสังคม และอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม ทั้งนี้โดยมีกระบวนการทางสังคมเป็นกลไกในการธำรงอัตลักษณ์ดังกล่าว ซึ่งสามารถอธิบายผลการวิจัยได้ดังนี้

อัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

1) ด้านความเป็นมาของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้อาวุโสซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนมาอย่างยาวนานทำให้ทราบว่า เดิมชุมชนตำบลบ้านควน มีชื่อเรียกว่า “กำปงฆวก” แปลเป็นภาษามลายูว่า “ชุมชนบ้านควน” เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่เนินสูงหรือควนต่ำ เห็นได้ชัดในหมู่ที่ 5 ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ปัจจุบันอยู่ภายใต้การปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน

2) ด้านความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู จากการศึกษาคนมุสลิมเชื้อสายมลายูในชุมชนตำบลบ้านควน พบว่าคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชน 4 หมู่บ้านได้แก่ บ้านควน บ้านโคกทราย บ้านกาลูปี และบ้านลูโปะการายี มีการเรียกกลุ่มชนตนเองว่า “อรั้งมลายู” (คนมลายู) เป็นการเรียกที่พิจารณาจากการที่ตนเองพูดภาษามลายูได้และนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งโดยนัยแล้วยอมรับว่าตนเองเป็นคนไทยที่มีสัญชาติไทย หรืออาศัยอยู่ในประเทศไทย หรือยอมรับตนเองว่า “คนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู” แต่หากเป็นคนมุสลิมที่มาจากชุมชนอื่นที่ไม่พูดสื่อสารด้วยภาษามลายู ก็จะเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “อรั้งอิสลาม” (คนอิสลาม) ดังที่อ้อมใจ วงศ์มณฑา (2559) ซึ่งได้กล่าวถึงความเป็นคนมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า บางครั้งก็ไม่อาจแยกจากความเป็นมุสลิมได้อย่างเด่นชัดเนื่องจากคนมลายูหรือชาติพันธุ์มลายู แม้ไม่ได้เป็นคนมุสลิมทั้งหมด แต่การกล่าวถึงคนมลายูก็จะเข้าใจได้ว่าส่วนใหญ่เป็นคนที่นับถือศาสนาอิสลามทำให้ความเป็นมลายูและความเป็นคนมุสลิมไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจน

3) ด้านสภาพพื้นที่การปกครองและประชากร พบว่า จำนวนประชากรมุสลิมเชื้อสายมลายูในชุมชนไม่สามารถบอกตัวเลขอย่างเป็นทางการได้ ประชากรที่อาศัยที่ตำบลบ้านควนเป็นประชากรที่อยู่ร่วมกันระหว่างชาวมุสลิมและชาวพุทธ ในบางชุมชนมีประชากรมุสลิมเชื้อสายมลายูเป็นอยู่จำนวนมาก ในขณะที่บางชุมชนมีประชากรมุสลิมแต่ไม่สามารถกำหนดได้ว่าเป็นเชื้อสายมลายู ชุมชนที่มีประชากรมุสลิมเชื้อสายมลายูมากที่สุดได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านโคกทราย หมู่ที่ 4 บ้านคลองตาย หมู่ที่ 5 บ้านควน หมู่ที่ 6 บ้านกาลูปี และหมู่ที่ 7 บ้านลูโปะการายี โดยประมาณการชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูประมาณร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมดในชุมชนดังกล่าว ส่วนอีกสองชุมชน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งวิมาน และหมู่ที่ 2 บ้านกาเณะ พบว่าประชากรส่วนมากเป็นมุสลิมปะปนกับประชากรที่นับถือศาสนาพุทธอีกจำนวนหนึ่ง นิยมใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากกว่าการใช้ภาษามลายู โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมประมาณร้อยละ 95 และที่มีเชื้อสายมลายูประมาณร้อยละ 85 ของประชากรทั้งตำบล ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง และภาษาไทยเป็นภาษาที่สองสำหรับจำนวนประชากรตำบลบ้านควนทั้งหมด ปัจจุบันมีประมาณ 11,122 คน

4) ด้านสภาพสังคมและการนับถือศาสนา ประชากรตำบลบ้านควนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาพุทธ การมีความเชื่อทางศาสนาอิสลามทำให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อของศาสนาอิสลามในรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีเข้าสุนัต พิธีรับขวัญเด็กแรกเกิด พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีวันสำคัญในอิสลาม เป็นต้น ในขณะที่ชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างประปรายในบางหมู่บ้านนั้น มีวิถีการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของตนเองตามวิถีพุทธทั่วไป

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

1) **อัตลักษณ์ด้านภาษา** พบว่า อัตลักษณ์ความเป็นมลายูของประชากรชุมชนนี้ สามารถอธิบายให้เห็นได้ว่าชุมชนนี้มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ในแง่การใช้ภาษามลายูถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ภาษามลายูที่ใช้พูดกันมีความคล้ายคลึงกับภาษามลายูในรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์มากกว่าภาษาที่พูดใช้พูดกันในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งจะคล้ายกับภาษาถิ่นที่ใช้ในรัฐกลันตันเสียส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าอันที่

จริงแล้ว ภาษามลายูถิ่นของชุมชนนี้ยังกำหนดรากเหง้าความเป็นตัวตนของพวกเขาอีกด้วย การใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนนี้ก็ได้แตกต่างมากไปจากอัตลักษณ์ความเป็นมลายูของผู้คนทั่วไปในประเทศมาเลเซียมากนัก โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมลายูในรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์

จากการศึกษาพบว่า การใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน เฉพาะในห้าหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่ที่ 3 บ้านโคกทราย หมู่ที่ 4 บ้านคลองตาย หมู่ที่ 5 บ้านควน หมู่ที่ 6 บ้านกาลูปี และหมู่ที่ 7 บ้านลูปะการายี มีผู้พูดภาษามลายูเป็นภาษาแม่ประมาณร้อยละ 95 ซึ่งตรงกับคุณสมบัติการจัดภาษาหลักข้อแรกนั่นคือ ต้องมีผู้พูดซึ่งเป็นเจ้าของภาษามากกว่าร้อยละ 25 ของประชากร ส่วนการใช้ภาษาไทยมีผู้พูดเป็นภาษาแม่ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งตรงกับคุณสมบัติข้อแรกของเกณฑ์การจัดภาษารองข้อแรกคือ ต้องมีผู้พูดเป็นเจ้าของภาษามากกว่าร้อยละ 5 ของประชากร ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าภาษามลายูถิ่นสตูลเป็นภาษาหลักและภาษาไทยเป็นภาษารอง ในทางกลับกันอาจถือได้ว่าภาษาไทยเป็นไปตามเกณฑ์การจัดภาษาหลักได้เช่นกันเนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาราชการของประเทศ แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้สรุปว่าภาษาหลักในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูในเขตบริเวณห้าหมู่บ้านดังกล่าวข้างต้น คือมลายูถิ่นสตูลเนื่องจากภาษามลายูถิ่นสตูลเป็นภาษาที่กลุ่มประชากรตัวอย่างและประชากรโดยทั่วไปเลือกใช้ติดต่อสื่อสารภายในชุมชนถึงร้อยละ 95

ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษามลายูถิ่นสตูลในภาพรวมของผู้พูดในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน พบว่า กลุ่มตัวอย่างและประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าใจและสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะความสามารถด้านการพูดและการฟัง มีการโต้ตอบด้วยภาษามลายูถิ่นสตูลประมาณร้อยละ 90 จากเนื้อหาการพูดคุยทั้งหมดด้วยภาษามลายูถิ่นสตูล จากการสังเกตของนักวิจัยในฐานะคนในพื้นที่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นเพศชายและเพศหญิงที่มีช่วงอายุวัยกลางคนขึ้นไปเมื่อมีการพบปะหรือทักทายพูดคุยกันพวกเขามักจะเลือกใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลมากกว่าภาษาไทย ซึ่งแตกต่างกับเยาวชนไปจนถึงเด็กเล็ก พบว่าผู้ใช้ภาษากลุ่มนี้มักจะเลือกใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษามลายูถิ่นสตูลในการสื่อสารระหว่างกลุ่มพวกเขาตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มเยาวชนหรือเด็กเล็กมีความสามารถในการฟังภาษามลายูถิ่นสตูลดีกว่าการพูด กล่าวคือผู้ใช้ภาษากลุ่มนี้สามารถรับรู้ รับฟัง และสะสมประสบการณ์การรับสารที่เป็นภาษามลายูถิ่นสตูลจากการสื่อสารในครอบครัวมาก่อน แต่เมื่อออกสู่สังคมข้างนอกก็จะสื่อสารด้วยภาษาไทย

อย่างไรก็ดี ช่วงอายุก็ถือว่าเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภาษาในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้ เนื่องจากในช่วงอายุที่ลดลงนั้นถ้าความสามารถทางมลายูถิ่นสตูลได้ลดลงตามย่อมแสดงให้เห็นว่าโอกาสการเปลี่ยนแปลงภาษาก็อาจเกิดขึ้น ในทางกลับกันถ้าความสามารถทางภาษาได้ลดลงตามช่วงอายุที่น้อยลงอาจวิเคราะห์หรือคาดคะเนได้ว่าโอกาสการเปลี่ยนแปลงภาษาก็คงยังไม่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เชิงลึกกลุ่มคนอายุต่ำกว่า 30 ปีมีแนวโน้มใช้ภาษาไทยมากขึ้นเนื่องจากโครงสร้างสถาบันทางสังคมที่เชื่อมโยงภาษาไทยกับโอกาสทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และสถานะทางสังคม ซึ่งถูกปลูกฝังผ่านระบบการศึกษาระดับชาติ สื่อกระแสหลัก และมาตรฐานทางวัฒนธรรมของรัฐ โดยภาษาไทยในฐานะ “ภาษาหลักแห่งโอกาส” ทำให้เยาวชนมลายูต้องปรับตัวทางภาษาเพื่อให้เข้ากับ

บริบทการเรียนและการทำงานที่มีการแข่งขันสูง ส่งผลให้ภาษาไทยเข้ามามีบทบาทเหนือภาษาและวัฒนธรรมมลายูในการสื่อสารระหว่างกลุ่มและในพื้นที่สาธารณะ อุดมการณ์เรื่อง “ความทันสมัย” และ “ความสำเร็จเชิงสังคม” ที่ถูกสถาบันการศึกษาและสื่อสาธารณะสนับสนุน จึงกลายเป็นแรงกดดันให้เยาวชนลดการใช้ภาษาแม่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในระยะยาวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบ

ส่วนในแง่ลักษณะทางภาษามลายูถิ่นสตูลที่ใช้พูดในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล พบว่า (1) ภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล มีลักษณะโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความแตกต่างทางด้านสำเนียงและการใช้คำเมื่อเทียบกับภาษามลายูถิ่นสตูลที่ใช้พูดในพื้นที่อื่น เช่น ภาษามลายูถิ่นสตูลในตำบลเจ๊ะบิลังและตำบลตำมะลัง (2) ภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล เป็นภาษาพูดที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันเพียงเท่านั้น ดังที่อัสหมั ฮาญี โอมาร์ (Asmah Haji Omar, 1991) ได้กล่าวถึงลักษณะของภาษามลายูถิ่นสตูลว่า เป็นภาษาถิ่นที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษามลายูถิ่นฝั่งทะเลตะวันตก ซึ่งประกอบด้วยภาษามลายูถิ่นสตูล ภาษามลายูถิ่นรัฐเคดาห์ ภาษามลายูถิ่นรัฐเปอร์ลิส ภาษามลายูถิ่นรัฐเปรักตอนเหนือ และภาษามลายูถิ่นรัฐปีนัง (3) ภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล มีลักษณะทางภาษาที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับภาษามลายูถิ่นปัตตานีที่ใช้พูดสื่อสารในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางอำเภอในจังหวัดสงขลา โดยภาษามลายูถิ่นปัตตานีมีลักษณะทางภาษาใกล้เคียงกันมากกับภาษามลายูถิ่นรัฐกลันตัน (Nor Hashimah Jalaluddin, 2019) ทั้งนี้ความแตกต่างของทั้งสองภาษามลายูถิ่นนี้สามารถสังเกตได้ชัดจากการลักษณะการใช้ภาษาในแง่สำเนียง ระบบเสียง ระบบคำ และการใช้คำศัพท์ต่าง ๆ (4) จากการศึกษาลักษณะระบบเสียงของภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล พบว่า ระบบเสียงสระมีทั้งหมด 14 หน่วยเสียง แบ่งเป็น 8 หน่วยเสียงเดี่ยว ได้แก่ /i, e, ε, ə, a, u, o, ɔ/ 6 หน่วยเสียงผสม ได้แก่ /ai, au, oi, ua, ia, ɔε/ ส่วนระบบเสียงพยัญชนะแบ่งเป็น 19 หน่วยเสียงที่ปรากฏในคำภาษามลายู ได้แก่ /p, b, t, d, k, g, ʔ, c, j, ɣ, h, m, n, ŋ, ŋ, l, w, y/ และ 6 หน่วยเสียงที่ปรากฏในคำยืม ได้แก่ /p, t, k, c, f, r,/ (5) ภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล มีคำศัพท์ภาษามลายูจำนวนจำกัด เมื่อนำคำศัพท์บางคำในภาษามลายูกลาง (ภาษามลายูที่ใช้เป็นทางการหรือภาษามลายูที่ใช้ในประเทศมาเลเซีย) มาเทียบกับภาษามลายูถิ่นในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล พบว่ามีหลายคำในภาษามลายูกลางไม่ปรากฏใช้ในภาษามลายูถิ่นนี้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุทำให้ผู้พูดภาษามลายูถิ่นสตูลในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควนต้องยืมคำศัพท์ภาษาไทยเป็นจำนวนมากมาใช้พูดสื่อสารในชีวิตประจำวันของพวกเขาจากการสอบถามกลุ่มอย่างเกี่ยวกับการใช้คำศัพท์ภาษามลายูและการใช้คำศัพท์ภาษาไทยปนในภาษามลายูถิ่นสตูล พบว่ามีคำมลายูจำนวนมากยืมที่ผู้คนในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควนไม่สามารถบอกความหมายของคำ ไม่เคยได้ยินคนพูดกันในภาษามลายูถิ่นสตูลมาก่อน และไม่นิยมนำมาใช้ในการสื่อสาร แต่กลับไปใช้คำศัพท์ภาษาไทยแทน

2) **อัตลักษณ์ด้านทางวัฒนธรรม** จากการศึกษาพบว่า ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของตำบลบ้านควน จังหวัดสตูลไม่ได้ครอบคลุมทั้งตำบล แต่สามารถพบเห็นได้เด่นชัดในบางหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านทาง

ทิศใต้ที่ติดกับตำบลคลองขุด ซึ่งเป็นตำบลที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่และเป็นบริเวณติดต่อกับเขตเมืองสตูลมากที่สุดนั้น ด้วยเหตุนี้ อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวมุสลิมตำบลบ้านควนที่อยู่บริเวณนี้มีการปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธกันอย่างใกล้ชิดมากกว่าบริเวณอื่นของตำบลบ้านควน ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของชาวบ้านบริเวณนี้ พบว่าเป็นภาษาไทยมากกว่าภาษามลายู และภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ พบว่าส่วนใหญ่มักใช้ปะปนกับภาษามลายูอยู่ด้วย ส่วนการดำรงชีวิตในแต่ละวัน พบว่าชาวมุสลิมกับชาวพุทธสามารถอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสงบสันติสุข มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมทางสังคม จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นตำบลพหุวัฒนธรรมที่ค่อนข้างเด่นชัดกว่าตำบลอื่นในจังหวัดสตูล

อัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายตำบลบ้านควน จังหวัดสตูลที่เห็นเด่นชัดประกอบด้วย อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย อัตลักษณ์ด้านอาหาร และอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมโดยสรุปได้ ดังนี้

1) อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย คนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควนเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญกับการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม ไม่ได้เน้นการแต่งกายแบบชุดมลายู แต่มีบ้างที่พยายามแต่งกายแบบมลายูในเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลตรุษอิดิลอฎฮาและอิดิลฟิตรี หรือตามวาระและโอกาสต่าง ๆ ที่อำนวย

2) อัตลักษณ์ด้านอาหาร อาหารมลายูถิ่นในชุมชนนี้มีลักษณะเฉพาะตัวและแตกต่างกับอาหารไทยทั่วไป อาหารมลายูถิ่นที่ขึ้นชื่อ เช่น ข้าวมันกะทิ ข้าวยา แกงตอแม๊ะ แกงกุ่มมา ขนมในช่วงเทศกาลถือศีลอด ตรุษอิดิลอฎฮา และอิดิลฟิตรี เป็นต้น รสชาติอาหารจะเน้นหรือออกไปทางรสหวาน หรือตามรสนิยมของแต่ละคน อาหารเหล่านี้ ยังมีการปรุงรับประทานในครอบครัวบ้างและสามารถซื้อหาได้จากร้านค้าในชุมชนและในช่วงเทศกาลดังกล่าว

3) อัตลักษณ์ด้านประเพณี และวัฒนธรรม ในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล มีประเพณีสำคัญ ๆ ที่ผู้คนในชุมชนถือปฏิบัติกันเป็นเวลายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีการทำบุญหรือพิธีกรรม ซึ่งมีหลากหลายพอสมควร บางประเพณีมีรากฐานมาจากความเชื่อในศาสนาอิสลาม ส่วนบางประเพณีอาจมีรากฐานมาจากความเชื่ออื่น ๆ มาประยุกต์เข้าด้วยกัน ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงพบเห็นในชุมชนตำบลบ้านควน ประกอบด้วย ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการสมรส ประเพณีการถือศีลอดและการเฉลิมฉลองวันฮารีรายอ ประเพณีการเข้าสู่หนัด กิจกรรมวันเมาลิด วันอาซูรอ ประเพณีงานศพ ประเพณีการขับร้องในพิธีกรรมเกี่ยวกับเด็ก เป็นต้น

กระบวนการทางสังคมในการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล

กระบวนการทางสังคมในการศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน พบว่า มีกระบวนการทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่

1) การสร้างสำนึกความเป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูในตำบลบ้านควนจะซึมซับและเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากบรรพบุรุษปู่ย่าตา

ยายเล่าสู่กันฟังจากรุ่นต่อรุ่น ทำให้เข้าใจและรับทราบเรื่องราวของบรรพบุรุษว่าแต่เดิมเป็นคนมลายูที่มาจากแผ่นดินของพม่ามาเลเซียในปัจจุบัน การบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในอดีตให้ลูกหลานได้ทราบถึงรากเหง้าของตัวเอง เป็นการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ สร้างสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู และเป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญในการธำรงและสืบสานความเป็นมลายูในประเทศไทยที่นอกเหนือจากคนมลายูในประเทศมาเลเซีย

2) การสร้างสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูผ่านการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ระบบครอบครัวเครือญาติ คนมุสลิมเชื้อสายมลายูในชุมชนตำบลบ้านควน มีการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังให้ลูกหลานยึดมั่นศรัทธาและดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ยึดมั่นในคำสอนศาสนาอิสลาม ทำความดีเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย มีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เข้าร่วมพิธีกรรมสำคัญทางศาสนาอิสลามโดยเฉพาะการดำรงละหมาด 5 เวลา การไปละหมาดรวมกันที่มัสยิด ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้ถือปฏิบัติตามแนววิถีมุสลิม ฝึกลูกหลานให้ใช้ภาษามลายูตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้เกิดการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดอย่างมีแบบแผนการขัดเกลาทางสังคม ครอบครัว เครือญาติ จึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญในการทำให้เกิดสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู และส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่ในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

3) การสร้างสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูผ่านความเชื่อศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมคนมุสลิมในชุมชนนี้ มีความเชื่อมั่น ปฏิบัติตน และศรัทธาในคำสอนศาสนาอิสลาม และคนมุสลิมเชื้อสายมลายูยังคงรักษาและถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีมลายูและพิธีกรรมตามแบบวิถีมุสลิมไว้ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งมีความตระหนักและสำนึกถึงความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูร่วมกัน ดังนั้นระบบความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและพิธีกรรม จึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้คนมุสลิมเชื้อสายมลายูได้เกิดสำนึกความมีอัตลักษณ์ร่วมกัน

4) การสร้างสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูผ่านการศึกษา และภาษา กระบวนการทางสังคมหนึ่งที่สำคัญในการที่ทำให้คนในชุมชนนี้เกิดสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูและร่วมกันธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม คือการสร้างสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูผ่านกระบวนการทางการศึกษาและภาษา จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนนี้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือศาสนาอิสลามและเรียนอัลกุรอานตั้งแต่อายุยังเล็ก เป็นลักษณะการเรียนรู้ควบคู่การอบรมจริยธรรมในวัยก่อนเกณฑ์เข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือศาสนาอิสลามตามอาคารเรียนในมัสยิด ในวันเสาร์และอาทิตย์ และโดยส่วนมากแล้วผู้คนในชุมชนนี้มีการใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลในการติดต่อสื่อสารในหมู่คนมุสลิมเชื้อสายมลายูด้วยกันในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการศึกษาศาสนาอิสลามและการใช้ภาษามลายูถิ่นสตูลเพื่อการติดต่อสื่อสารจึงเป็นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้คนในชุมชนนี้เกิดสำนึกความเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูร่วมกัน

5) การรวมกลุ่มทางสังคม จากการศึกษาพบว่า คนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน มีการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการประกอบประเพณีพิธีกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้เครื่องมือสื่อสาร

เป็นภาษาเดียวกัน นั่นคือภาษามลายูถิ่นสตูล มีการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อทำกิจกรรมหรือเพื่อต่อรองทาง การเมืองการปกครอง มีการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการประกอบอาชีพหรือเพื่อการต่อรองทางเศรษฐกิจและ สังคม

6) ความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างคนมุสลิมเชื้อสายมลายู ตำบลบ้านควนในจังหวัดสตูลกับคนมุสลิมเชื้อสายมลายูในประเทศมาเลเซีย ซึ่งพบว่าเป็นความสัมพันธ์ทาง สังคมในลักษณะเครือญาติ เพื่อนฝูง และในลักษณะของการทำธุรกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจะเป็นตัว แบ่งถึงพวกเขา พวกเขา ความใกล้ชิด ความผูกพันและการช่วยเหลือเกื้อกูลของพวกเขาชาวมุสลิมเชื้อสาย มลายูจึงเกิดขึ้นด้วย

กล่าวได้ว่ากระบวนการทางสังคมที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ส่งผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของอัต ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล ผ่านกลไกการขัดเกลาทาง สังคม (socialization) ที่เชื่อมโยงภาษาเข้ากับโครงสร้างโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจ โดย สถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และสื่อสาธารณะได้ยกระดับภาษาไทยให้มีสถานะเป็นทุนทางภาษา (linguistic capital) ที่จำเป็นต่อความก้าวหน้าในสังคม ส่งผลให้การใช้ภาษามลายูถูกจำกัดอยู่ในบางขอบเขต ของชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ต้องต่อรองอัตลักษณ์ของตนเองระหว่าง ภาษาแม่กับภาษาหลักของรัฐในแต่ละขอบเขตการใช้ภาษา (domain) ตามบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมิได้ถูกถ่ายทอดอย่างคงที่ หากแต่ถูกปรับเปลี่ยนอย่าง เลือกรสรภายใต้แรงกดดันของอำนาจและอุดมการณ์ของสังคมร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

อัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล เป็น อัตลักษณ์ที่ถูกธำรงไว้ผ่านกระบวนการทางสังคมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัต โดยอาศัยกลไกสำคัญ ได้แก่ ครอบครัว ศาสนา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดภาษา ค่านิยม และแบบแผนการดำรงชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานของ วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ (2551) ที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการทางศาสนาและกิจกรรมร่วมของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำ อัตลักษณ์และสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างสังคมมุสลิมในระดับชุมชน นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2545) ที่อธิบายว่า การธำรงวัฒนธรรมจำเป็นต้อง อาศัยการสะสม การสืบทอด และการถ่ายทอดอย่างมีความหมายต่อสมาชิกในสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ภาษา และวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงมรดกเชิงสัญลักษณ์ หากแต่เป็นกลไกทางสังคมที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ร่วมและ ความเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า แม้ชุมชนจะเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และการปะทะทางวัฒนธรรมจากภายนอก แต่ชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควนยังสามารถ ธำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ผ่านกระบวนการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น โดยไม่ก่อให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ พชรินทร์ ม่วงงาม (2547) ซึ่งพบว่าการดำรงอัตลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดจากการเลือกสรรและปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2545) ที่เสนอว่า พลังของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการองค์ความรู้และอัตลักษณ์ของตนเองเป็นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า การธำรงภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมิได้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา หากแต่เป็นทรัพยากรทางสังคมที่เสริมสร้างความมั่นคงทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการทางสังคมที่มีความเป็นพลวัตและต่อเนื่อง โดยมีภาษา ศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ภาษามลายูถิ่นทำหน้าที่มากกว่าการสื่อสาร หากแต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นสมาชิกและความรู้สึกร่วมของชุมชน ขณะเดียวกัน ศาสนาอิสลามและกิจกรรมทางศาสนาทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการหล่อหลอมค่านิยม จริยธรรม และแบบแผนการดำรงชีวิต ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นและความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ร่วม การถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นผ่านครอบครัว สถาบันศาสนา และกิจกรรมชุมชน เป็นฐานสำคัญของการธำรงอัตลักษณ์ให้คงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การธำรงอัตลักษณ์มิได้เกิดจากการปิดกั้นอิทธิพลภายนอก หากแต่เกิดจากการเรียนรู้ การเลือกสรร และการปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างมีวิจารณญาณ แม้ชุมชนจะเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการปะทะทางวัฒนธรรมจากภายนอก แต่หากสมาชิกในชุมชนมีความตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนยังสามารถธำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ได้โดยไม่เกิดการกลืนกลาย งานวิจัยครั้งนี้จึงตอกย้ำว่า การธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมมิใช่เพียงการอนุรักษ์เชิงสัญลักษณ์ หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนและการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และนโยบายสาธารณะ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ดำเนินการในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล เพียงพื้นที่เดียว จึงมีข้อจำกัดในการอธิบายพลวัตการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมในบริบทชาติพันธุ์อื่นหรือพื้นที่ที่มีเงื่อนไขทางสังคมแตกต่างกัน นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แม้จะสะท้อนความหมายเชิงลึกของอัตลักษณ์ในระดับชุมชน แต่ยังคงอาจได้รับอิทธิพลจากกรอบการตีความของผู้วิจัยและยังไม่สามารถจับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะยาวได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรต้องขยายกรอบการศึกษาไปสู่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหรือเชิงผสม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงนโยบายด้านการธำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1) ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดสตูลขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะนอกจากจะเป็น

ประโยชน์ต่อการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้ว การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวมลายูในจังหวัดสตูลอาจทำให้ค้นพบต้นกำเนิดหรือรากเหง้าทางวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิมที่ยังคงมีการดำรงไว้ในชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดสตูล ซึ่งอาจสูญหายไปบ้างแล้วจากชุมชนมลายูในจังหวัดสตูล

2) นักวิจัยด้านวัฒนธรรมศึกษาควรมีการศึกษาแนวโน้มการดำรงอยู่หรือการสูญสลายของวัฒนธรรมมลายูในชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดสตูลในอนาคต รวมถึงการปรับตัวหรือความเปลี่ยนแปลงภายใต้ข้อจำกัดหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3) หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายและกลไกสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมภาษามลายูในระดับชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่การเรียนรู้และถ่ายทอดทักษะภาษามลายูแก่เยาวชนอย่างเป็นระบบ อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ทางภาษา และต่อยอดภาษามลายูในฐานะทุนทางวัฒนธรรมและการสื่อสารในระดับสากลอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การดำรงอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายู : กรณีศึกษาตำบลบ้านควน จังหวัดสตูล” ขอขอบพระคุณทุนวิจัยงบประมาณรายได้ จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และบุคคลที่เกี่ยวข้องที่อำนวยความสะดวกและอนุเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์. (2534). *กระบวนการพัฒนาและอรรถาธิบายเอกลักษณ์การแต่งกายแบบฮิญาบของสตรีมุสลิมในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกศรินทร์ แพทอง. (2546). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของชาวมอญ อำเภอพระประแดง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชวดี โกศล. (2561). *การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต, วิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชูไวยะห์ โต๊ะดาหยง. (2561). *อัตลักษณ์ และการรักษาอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายมลายูที่ย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา ชุมชนมุสลิม เสรีไทยซอย 4*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชัยนั บ มะสมัน (2559). *อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหารต่อสังคมมุสลิมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2549). *อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา*. รายงานการวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดำรงค ฐานดี. (2546). *มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- นันทนา น้ำฝน. (2536). *องค์ประกอบบางประการที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์เชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเวศ วะสี. (2545). *พลังท้องถิ่นในกระแสความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม*. โครงการเวทีวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- พัชรินทร์ ม่วงงาม. (2547). *การอรรถาธิบายทางวัฒนธรรมชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือจังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- มนูญ โต๊ะอาจ. (2555). *การเรียนรู้และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมของมุสลิมในเขตชุมชนเมืองและชุมชนชนบทไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). *ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม ในพัฒนาการวรรณคดี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ. (2551). กระบวนการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย*, 5(9), 55-66.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2550). ภาษา วัฒนธรรม และอัตลักษณ์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 26(2), 1-15.
- สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2545). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2546). *ชาติพันธุ์และมายาคติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวน ทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
- อ้อมใจ วงศ์มณฑา. (2559). ย่อยวิทยานิพนธ์ ตัวตนคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา. *วารสารรู้สุมิแล*, 37(2), 96-99.
- Asmah Haji Omar. (1991). *Kepelbagaian Fonologi Dialek-Dialek Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Encyclopedia. (n.d.). *Cultural identity*. Retrieved November 20, 2021, from <https://www.encyclopedia.com/education/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/cultural-identity>
- Fong, M. (1994). *The nexus of old and new culture*. In J. N. Martin, T. K. Nakayama, & L. A. Flores (Eds.), *Readings in intercultural communication: Experiences and contexts*. Boston: McGraw-Hill.
- Huntington, S. P. (2004). *Who are we?: The challenges to America's national identity*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Lustig, M. W., & Koester, J. (1996). *Intercultural competence: Interpersonal communication across cultures (2nd ed.)*. HarperCollins College Publishers.
- Myron W. Lustig & Jolene Koester. (1993). *Intercultural Competence: Personal Communication Across Cultures*. New York: Haper Collins College Publisher.

Nor Hashimah Jalaluddin, Adriana Santa Tinggom, Siti Noraini Hamzah and Hayati Lateh.

(2019). Penyebaran Dialek Melayu Satun di Langkawi dan di Thai: Satu Kajian

Perbandingan Berasaskan Geographic Information System (GIS). *GEMA Online Journal of Language Studies*. 19(1), 77-96. Retrieved from <http://doi.org/10.17576/gema-2019-1901-05>.